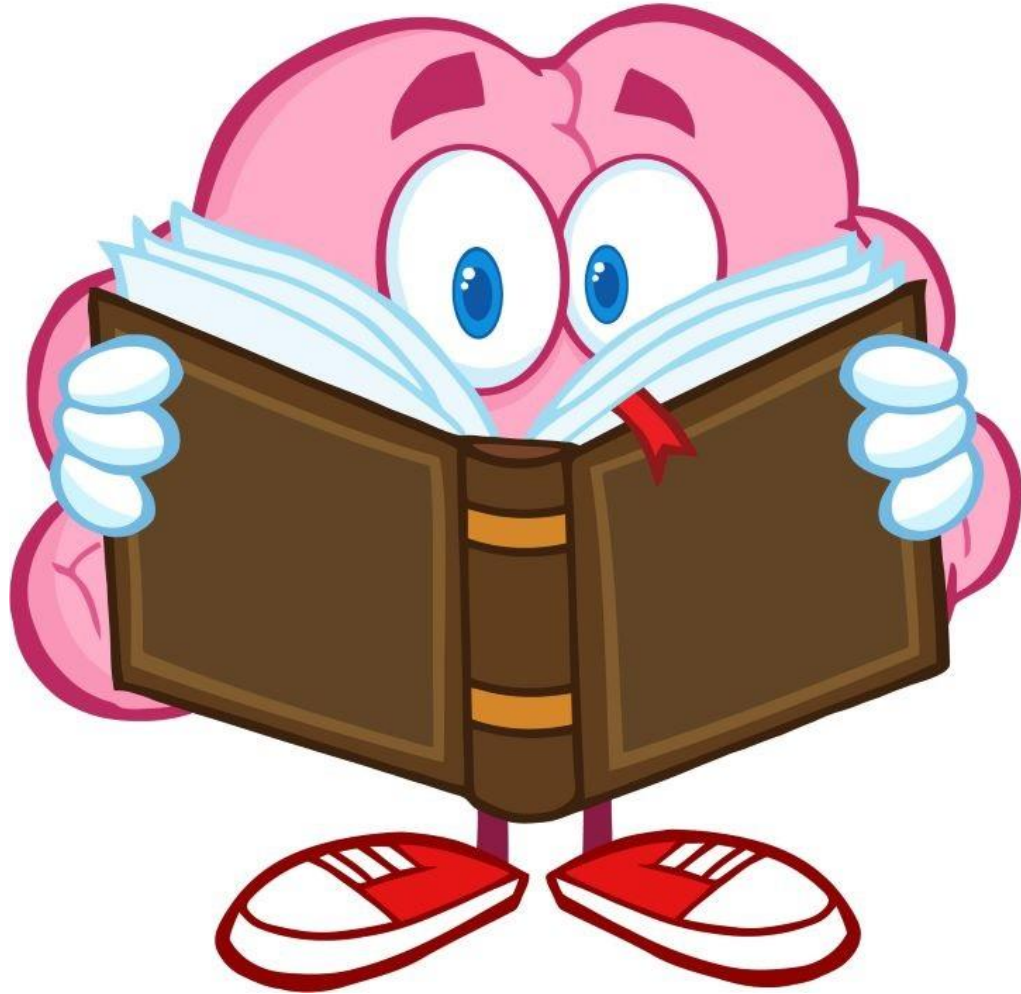

TÜRKİYE'DE YERLEŞME

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ

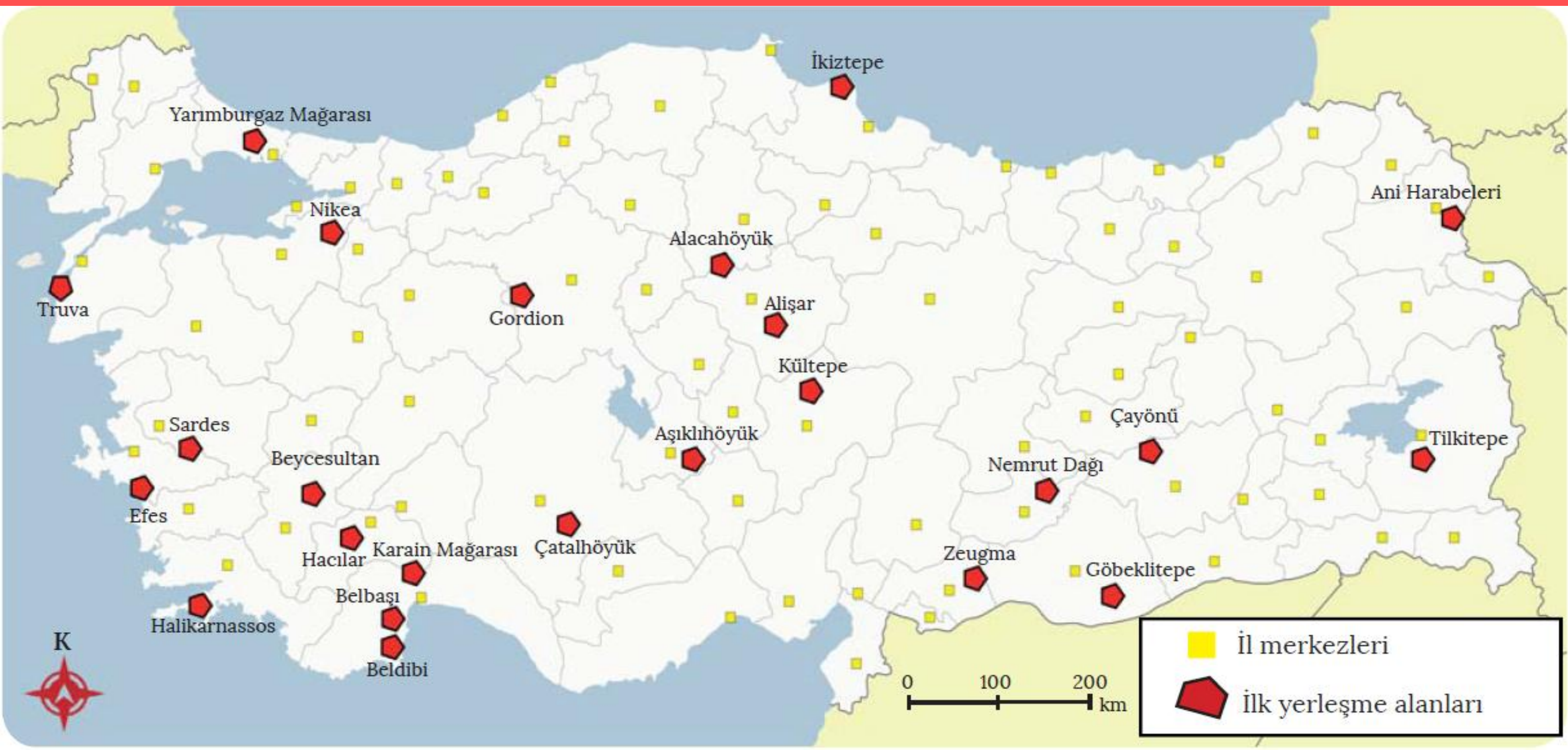
Bu bölümde Anadolu'da yerleşme tarihini, ülkemizde yerleşmeyi etkileyen faktörleri ve ülkemizdeki idari birimler konusunu **öğreneceksiniz.**

Kazanım: 9.2.3. Türkiye'de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar.

Kazanım: 9.2.4. Türkiye'deki yerleşim birimlerini fonksiyonel özellikleri açısından ayırt eder.

ANADOLU'DA YERLEŞME TARİHİ

Paleolitik Çağ

Türkiye topraklarının ilk sakinleri Paleolitik Çağ'da mağaralarda, kaya sığınaklarında ve açıkta yaşayan insan toplulukları olmuştur. **Yarımburgaz (İstanbul), Karain (Antalya), Palanlı (Adıyaman), Şarklı (Gaziantep), Kanal, Merdivenli ve Üçağzlı (Hatay) mağaraları** en eski barınak örnekleridir.

Neolitik Çağ

Neolitik Çağ'da yerleşik hayata geçilmesiyle **Göbeklitepe (Şanlıurfa), Çatalhöyük (Konya), Hacılar (Burdur), Aşıklıhöyük (Aksaray), Çayönü (Diyarbakır)** ve diğerleri Anadolu'nun insan eliyle yapılmış meskenlerden oluşan ilk yerleşmelerdir.

Hititler

Anadolu'da ilk devlet kuran toplum **Hititler** olmuştur. Çorum-Yozgat il topraklarına yerleşmişlerdir. Anadolu'nun merkezî kısmında Hititler yer alırken Doğu Anadolu'da (Van Gölü çevresi) ise **Urartular** bulunuyordu. Batı Anadolu'ya ise **Frigyalılar** ve **İyonlar** yerleşmişlerdir.

Bizans Dönemi (İstanbul)

Orta Çağ'ın (MS 476-1453) oldukça uzun bir döneminde ise Anadolu toprakları **Bizans** egemenliğinde bulunuyordu. 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya yoğun bir Türk göçü başlamıştır. Çeşitli Türk boylarının birleşmesinden meydana gelen **Selçuklu Devleti** 237 yıl Anadolu'nun önemli bir kısmına hükmetmiştir.

1299'da beylikten devlete geçiş aşaması kaydeden Osmanlılar, 600 yıllık uzun soluklu bir dönem geçirmiştir. Adını altın harflerle bu topraklara nakşeden **Osmanlı Devleti, geride devasa bir tarih ve medeniyet bırakarak ömrünü kurulduğu topraklarda tamamlamıştır. Mill Mücadele Dönemi'nin ardından **Türkiye Cumhuriyeti Devleti**, Anadolu topraklarında kurulmuştur.**

TÜRKİYE'DE YERLEŞMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

DOĞAL FAKTÖRLER

İklim

Yer şekilleri

Su kaynakları

Toprak Örtüsü

Bitki örtüsü

Jeolojik Yapı

BEŞERİ FAKTÖRLER

Tarım

Sanayi

Ticaret

Ulaşım

Turizm

Madencilik

İKLİM

İzmir

Türkiye'de sıcaklığın ve yağışın elverişli olduğu kıyı kesimlerde yerleşmeler yoğunken az yağış alan ve sıcaklık şartlarının elverişli olmadığı yerlerde yerleşmeler daha seyrek.

Tuz Gölü çevresinde yağışın yetersiz olması, yerleşmeyi azaltmıştır.

Türkiye'de yüksek kesimlerde sıcaklığın düşük olması, yerleşmeyi olumsuz etkilemiştir.

YER ŞEKİLLERİ

Kaçkar Dağları

Yer Şekilleri unsurlarından yükselti, eğim, bakı ve dağların uzanışı; yerleşmeler üzerinde etkilidir. Dağlık, engebeli ve yükseltinin fazla olduğu yerlerde yerleşme seyrekken iklimin elverişli, engebenin az olduğu yerlerde yerleşme yoğunudur.

Hakkari

Muğla ve Hakkâri çevresinin dağlık ve engebeli olması, yerleşme olanaklarını kısıtlamıştır.

Bursa çevresinin arazi yapısının düz olması, yerleşme olanaklarını artırmıştır.

Bursa

Ülkemizde güneş enerjisinden daha çok yararlanan bakı durumundaki güney yamaçlarda yerleşmeler fazladır.

SU KAYNAKLARI

Amasya

Türkiye'de birçok yerleşme; akarsu, göl ve deniz kıyılarında kurulmuştur. Su; tarım, sanayi, içme, kullanma, balıkçılık ve ulaşım açısından hayati bir öneme sahiptir.

İstanbul, Antalya ve Mersin gibi şehirler deniz kıyısında kurulmuştur.

Beyşehir, Eğirdir ve Tatvan gibi şehirler göl kenarında kurulmuştur.

Amasya, Eskişehir ve Adana gibi şehirler akarsu kenarında kurulmuştur.

TOPRAK ÖRTÜSÜ

İklim şartlarının uygun olduğu verimli topraklarda yerleşme siktir. Tarıma elverişsiz topraklarda yerleşme seyrektr:

- Çukurova, Bursa Ovası; yerleşmenin sık olduğu alanlardır.
- Tuz Gölü çevresinde toprağın tuzlu ve çorak olması yerleşmenin seyrek olmasına yol açmıştır.

BİTKİ ÖRTÜSÜ

Borçka/ARTVİN

Türkiye'de ormanların sık olduğu alanlarda yerleşme seyrek. Doğu ve Batı Karadeniz Dağlarındaki ormanlık alanlarda yerleşmeler seyrek.

TARIM

Yerleşmelerin verimli tarım alanlarında yoğunlaştığı ülkemizde, küçük ve orta büyüklükteki şehir yerleşmelerinin çoğu tarıma bağlı olarak gelişmiştir. [Rize](#), [Akhisar](#), [Karacabey](#) gibi şehirler bu duruma örnek verilebilir.

MADENCİLİK

BATMAN

Zonguldak, Batman, Soma, Yatağan gibi şehirlerimiz de çıkarılan madenler sayesinde yerleşmeler gelişmiştir.

SANAYİ ve TİCARET

KOCAELİ

Sanayi ve ticaret faaliyetlerinin yoğunlaşmasıyla yerleşim alanları da gelişmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak İstanbul, **Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Gaziantep** gibi şehirlerde yerleşmeler yoğundur.

TURİZM

NEVŞEHİR

Ülkemizde turistik değerler yerleşmelerin gelişmesine katkı sağlar. **Antalya, İstanbul, Bursa ve Nevşehir** gibi şehirler bu duruma örnektir.

ULAŞIM

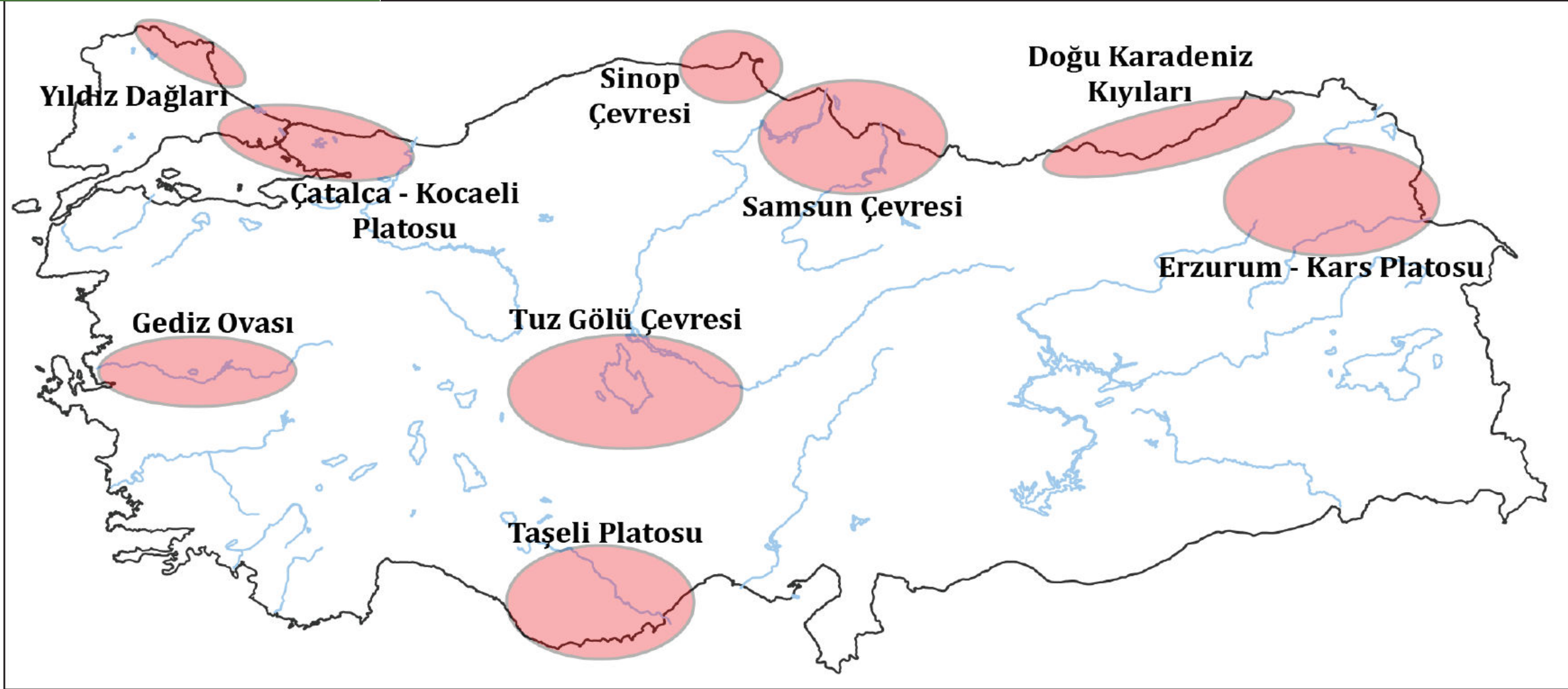
KAYSERİ

Ulaşım imkânlarının geliştiği **Ankara, Konya, Afyonkarahisar, Eskiřehir, Kayseri, Trabzon ve Erzurum** gibi Őehirler yolların kavşak noktasında bulunduğu ićin gelişmiştir.

Ders İçi Çalışma

Harita üzerinde verilen yerlerin yerleşme için uygunluk durumunu nedenleri ile birlikte tablodaki ilgili alanlara yazınız.

Yerler	Yerleşmeye Uygun	Yerleşmeye Uygun Değil	Sebepleri
Yıldız Dağları	☐	☒	Dağlık ve engebeli arazi, ulaşımın zor olmasından dolayı nüfus azdır.
Gediz Ovası	☒	☐	Verimli tarım alanları, iklimin uygun olması ve su kaynaklarının bulunması
Tuz Gölü çevresi	☐	☒	İklimin kurak olması, toprağın verimsiz olmasından dolayı nüfus azdır.

ÜLKEMİZDE İDARI BİRİMLER

Ülkemizde devletin kamu hizmetlerini her yere götürebilmesi, toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla iller ilçelere, ilçeler ise mahalle ve köylere ayrılmıştır.

81
İL

922
İLÇE

32.166
MAHALLE

18.292
KÖY

İL YÖNETİMİ

Ülkemizde yönetim sistemi içerisinde en büyük idari birim olan il, merkezî yönetimin taşra teşkilatıdır. İlin genel yönetiminden sorumlu olan devlet memuru **validir**. İllerin sınırları içerisinde birden fazla şehir yerleşmesi bulunabilir. Bu şehirlerden genellikle en büyüğü ilin yönetildiği merkezdir. Bazı illerimizin isimleri ile merkez şehirlerinin isimleri farklıdır. Hatay ilinin merkez şehri Antakya, Kocaeli ilinin merkez şehri İzmit, Sakarya ilinin merkez şehri Adapazarı'dır.

Nüfusuna Göre En Büyük Beş İl (2019)

1.	İstanbul	15.519.267
2.	Ankara	5.639.076
3.	İzmir	4.367.251
4.	Bursa	3.056.120
5.	Antalya	2.511.700

İLÇE YÖNETİMİ

İl yönetiminin bir alt kademesi olan ilçeler, **kaymakamlar** tarafından yönetilir. İllerin ilçe sayıları farklılık gösterir. Örneğin İstanbul ilinin 39 ilçesi varken Bayburt ilinin il merkezi dışında sadece iki ilçesi vardır.

Nüfusuna Göre En Büyük Beş İlçe (2019)

1.	Esenyurt (İSTANBUL)	954.579
2.	Çankaya (ANKARA)	944.609
3.	Keçiören (ANKARA)	939.161
4.	Şahinbey (GAZİANTEP)	926.544
5.	Osmangazi (BURSA)	876.048

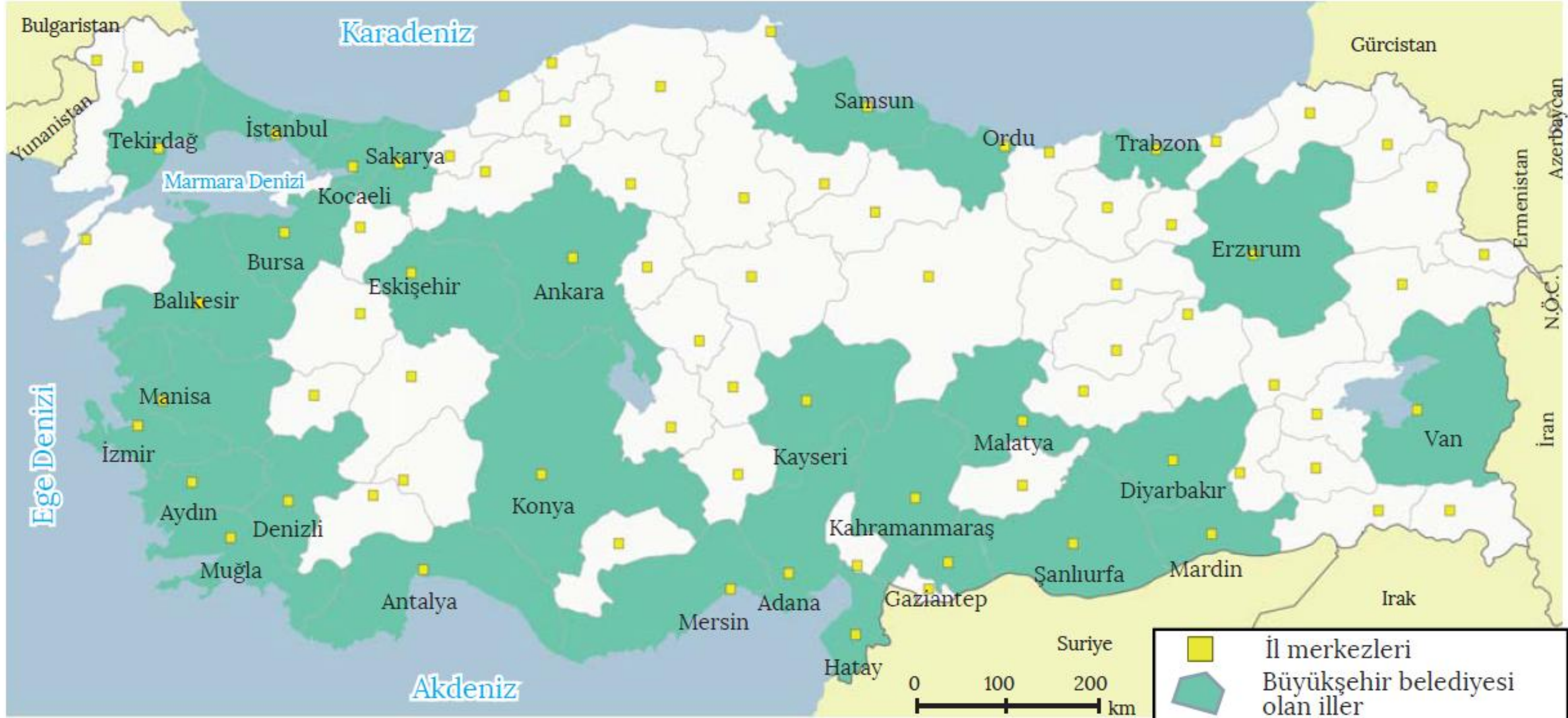
MAHALLE ve KÖY YÖNETİMİ

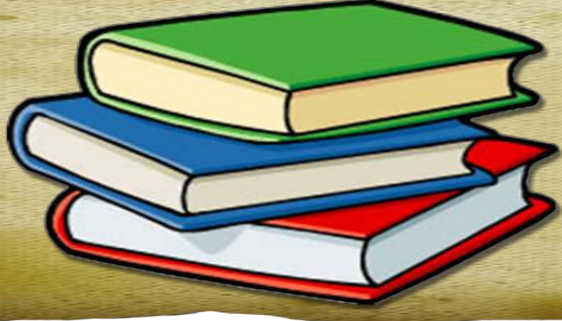
En küçük yönetim birimi olan mahalle ve köylerde yönetimin başında **muhtar** bulunur. Muhtarlar, vali ve kaymakamdan farklı olarak seçimle iş başına gelir.

YEREL (MAHALLİ) YÖNETİMLER

İl özel idaresi, belediyeler, mahalle ve köyler yerel yönetimleri oluşturur. Yerel yönetimler, yönetim birimindeki seçmenler tarafından seçilir (il özel idaresinin başı olan vali hariç). Toplam nüfusu 750.000'den fazla olan iller, fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak **büyükşehir belediyesine** dönüştürülmüştür.

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ

BİLGİ NOTU

Sakin Şehir (Cittaslow)

1999 yılında İtalya'da kurulan Cittaslow, nüfusu 50.000'in altındaki kentlerin üye olabildiği uluslararası belediyeler birliğidir. İtalyanca "citta" (şehir) ve İngilizce "slow" (yavaş, sakin) kelimelerinden oluşan Cittaslow, Sakin Şehir anlamında kullanılmaktadır.

Bir şehrin Sakin Şehir olması, o şehrin dokusunun, renginin, müziğinin ve hikâyesinin uyum içinde, şehir sakinlerinin ve şehri ziyaret edenlerin zevk alabilecekleri bir hızda yaşanması anlamına gelmektedir. Yerel zanaatı, tatları ve sanatları sadece eskilerin hatırlayabildiği kavramlar olmaktan çıkarmak için bunları yeni nesillerle ve şehri ziyaret eden misafirlerle paylaşmaktır.

Akyaka (Muğla)

Gökçeada (Çanakkale)

Perşembe (Ordu)

Seferihisar (İzmir)

Vize (Kırklareli)

Yalvaç (Isparta)

ÜLKEMİZDEKİ

Taraklı (Sakarya)

Hünreti (Şanlıurfa)

İzurdere (Ezurm)

Eğirdir (Isparta)

Göynük (Bolu)

Gerze (Sinop)

SAKIN ŞEHİRLER

Mudurnu (Bolu)

Şevşat (Artvin)

reninalı

hlut (Bilis)

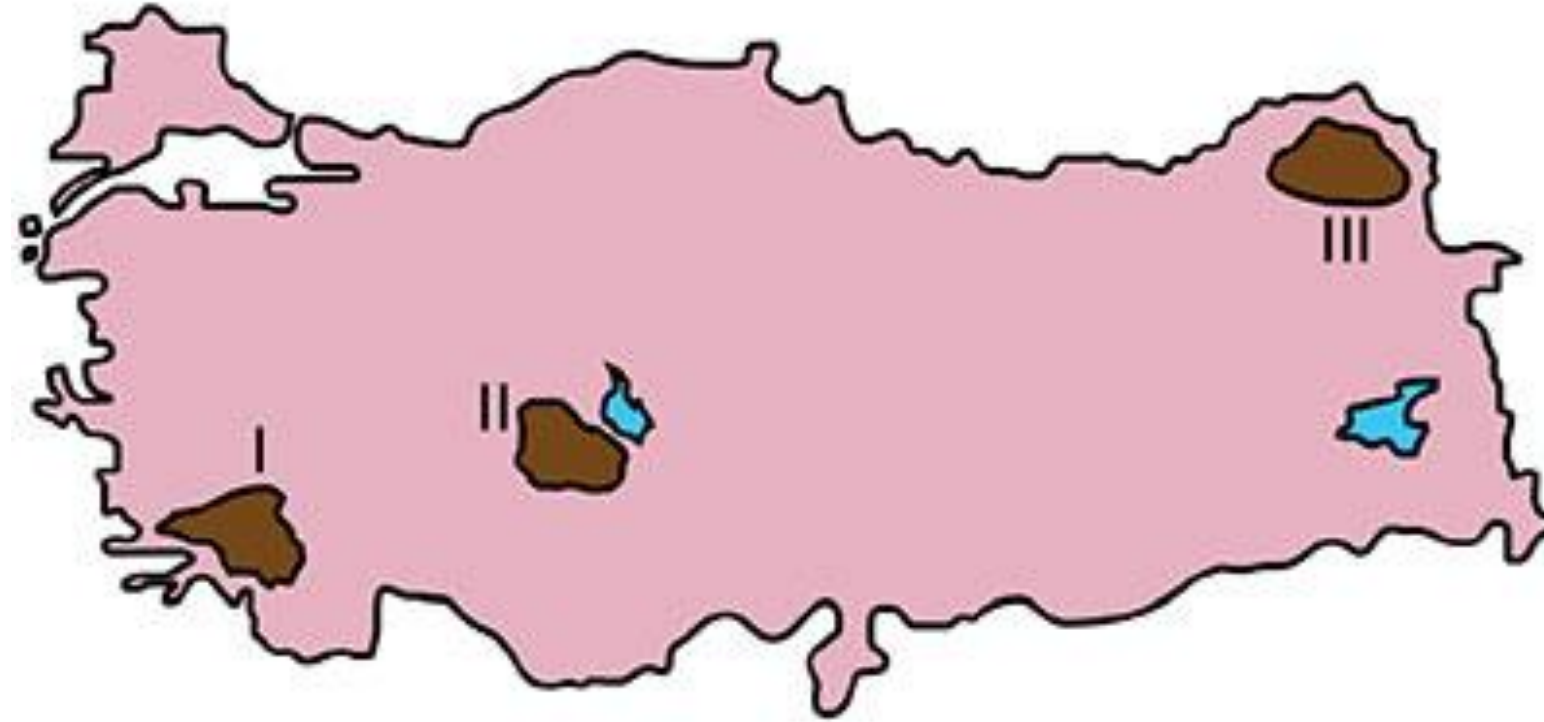
Köyceğiz (Muğla)

Güdül (Ankara)

cittaslow
TÜRKİYE

Aşağıdaki haritada nüfus yoğunluğunun az olduğu üç alan numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanlarda nüfus yoğunluğunun az olmasına neden olan faktörler aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

<u>I</u>	<u>II</u>	<u>III</u>
☒ A) Yer şekilleri	☐ Su yetersizliği	☐ Sert iklim
☐ B) Sert iklim	☐ Yükseklik etkisi	☐ Yer şekilleri
☐ C) Bitki örtüsü	☐ Yer şekilleri	☐ Toprak verimi
☐ D) Su yetersizliği	☐ Toprak verimi	☐ Bitki örtüsü
☐ E) Toprak verimi	☐ Sert iklim	☐ Su yetersizliği

Türkiye'deki birçok kıyı şehrinin gelişiminde şehrin hinterlandının önemli bir etkisi olmuştur. Ekonomik olarak limanı besleyen ve limanla etkileşen alan olarak bilinen hinterland; kapsamı içerisindeki sanayi, ticaret, tarım alanları ve enerji kaynaklarının yayıldığı alanın genişliği oranında şehrin gelişimine katkı sağlar.

Bu durumun, Karadeniz kıyı kuşağında en fazla etkilediği yerleşim birimi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sinop

B) Ereğli

C) İnebolu

D) Trabzon

E) Zonguldak

Türkiye’de birçok yerleşmenin kuruluş yeri ile adı arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Örneğin, Uzunköprü, Vezirköprü, Taşköprü gibi akarsuların doğrudan doğruya köprüler vasıtasıyla geçilebildiği yerlerde kurulmuş yerleşmeler olduğu gibi, Yolüstü, Yolveren, Dört Yol gibi konaklama amacı ile kurulmuş yerleşmeler de bulunmaktadır.

Bu yerleşmelerin kuruluşu ve gelişiminde aşağıdaki faktörlerden hangisinin etkisi diğerlerine göre daha fazladır?

A) Tarım

B) Ulaşım

C) Hayvancılık

D) Ticaret

E) Su temini

Türkiye’de iklim bakımından yerleşmeye uygun ve nüfus yoğunluğunun az olduğu bazı alanlar bulunmaktadır. Bu alanlarda yükselti ve eğimin fazla olması aynı zamanda tarım alanlarını daraltmış ve ulaşımı da güçleştirmiştir.

Aşağıdaki alanların hangisinde, bu özelliklere sahip olması nedeniyle geçim kaynakları az ve yerleşme alanları sınırlıdır?

A) Kocaeli Platosu

B) Göller Yöresi

C) Menteşe Yöresi

D) Edremit Körfezi ve çevresi

E) İskenderun Körfezi ve çevresi

Türkiye’de, tarım ve yerleşme faaliyetleri açısından dağların güney yamaçlarında kalan alanlarda araziden faydalanma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toprakların tarıma daha elverişli olması
- B) Bitki çeşitliliğinin daha fazla olması
- C) Su kaynaklarının daha fazla olması
- D) İklim şartlarının daha uygun olması
- E) Yer şekillerinin daha sade olması

ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME

BOŞLUK DOLDURMA

Anadolu'da ilk devlet kuran toplum**Hititler**..... olmuştur.

Antalya, İstanbul, Bursa ve Nevşehir gibi şehirlerin gelişmesinde**turizm**..... faaliyeti önemli katkı sağlamıştır.

En küçük yönetim birimi olan mahalle ve köylerde yönetimin başında**muhtar**..... bulunur.

Göbeklitepe, Çatalhöyük, Hacılar, Aşıklıhöyük ve Çayönü ülkemizdeki**Neolitik**..... Çağ yerleşmeleridir.

İtalyanca "citta" ve İngilizce "slow" kelimelerinden oluşan Cittaslow,**sakin**..... şehir anlamında kullanılmaktadır.

DOĞRU-YANLIŐ

Tuz Gölü çevresi seyrek nüfuslu yerlerdendir.

Zonguldak, Batman, Soma, Yatağan gibi Őehirlerimizde çıkarılan madenler sayesinde yerleşmeler gelişmiştir.

Rize, Akhisar, Karacabey gibi yerlerde ulaşımın geliŐmiŐ olmasından dolayı yerleşmeler gelişmiştir.

Beyşehir, EĞridir ve Tatvan gibi Şehirler akarsu kenarında kurulmuş yerleŐmelere örnektir.

2019 yılı rakamlarına göre ölkemizde 30 büyükşehir, 51 il, 922 ilçe, 32.166 mahalle ve 18.292 köy bulunmaktadır.

1) Aşağıdaki şehirlerden hangisinin kurulup gelişmesinde, turizm faaliyetleri diğerlerine göre daha fazla etkili olmuştur?

A) İnegöl

B) Söke

C) Adapazarı

D) Çorlu

Fethiye

2) Aşağıdakilerden hangisi önemli yolların kavşak noktasında bulunduğu için gelişme göstermiş şehirlerden biri değildir?

A) Afyonkarahisar

B) Eskişehir

C) Kayseri

D) Erzurum

Kırklareli

3) Aşağıda verilen yerlerin hangisinin nüfus miktarının az olmasında diğerlerinden farklı bir faktör etkili olmuştur?

A) Menteşe Dağları ve çevresi

B) Taşeli Platosu ve çevresi

C) Tuz Gölü ve çevresi

D) Hakkari ve çevresi

E) Artvin ve çevresi

4) Türkiye'nin idari birimleri ile ilgili;

I. En küçük yönetim birimi mahalledir.

II. Şu anki il sayısı 81'dir.

III. İlleri yöneten valiler seçmenler tarafından seçilir.

verilenlerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

I ve II

E) II ve III

5) Aşağıdakilerden hangisi Neolitik Çağ'da Anadolu'da insan eliyle yapılmış meskenlerden oluşan ilk yerleşmelerden biridir?

A) Yarımburgaz - İstanbul

B) Palanlı - Adıyaman

C) Üçağızlı - Hatay

D) Çatalhöyük - Konya

E) Karain - Antalya

KAYNAKLAR

MEB Coğrafya 9
Ders Kitabı, 2017

Yazarlar

İsmail ÖZDOĞAN
Kenan TÜRKEZ
Mutlu KARAKOÇ

MEB Coğrafya 9
Ders Kitabı, 2019

Yazarlar

Alper SOYATLAR
Bülent AKÇA
Halil COŞAR
İsmail SOLAK
Mehmet KARAGÖZ